

אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר אמר רבי ינאי: מגררין מנעל חדש, אבל לא ישן משום שממחקו.

במים⁽¹⁷⁴⁾, חכמים החמירו שלא לשפשף בגד, אף בלי מים, משום שנראה כמלבן, אמנם כשמשפשף מבפנים התירו כי אין זה נראה כמלבן.

ומבררין: במה מגררו למנעל חדש? קמא-ב

אמר רבי אבהו: בגב סכין ולא בחודו, ומנעל ישן אסור לגרוו אפילו בגב סכין.

מיתביה: טיט שעל גבי מנעלו — מגררו בגב סכין ולא בחודו מפני שהוא מקלף את העור והוי ממחק, וטיט שעל בגדו — מגררו בצפורן וכל שכן בגב סכין⁽¹⁷⁵⁾, ובלבד שלא יכסכם.

אמר ליה ההוא סבא: ⁽¹⁷⁶⁾ סמי דידך [מחוק את משנתך] מקמי [מפני] הא דתני רבי חייא⁽¹⁷⁷⁾:

ומקשינן: מאי לאו [האם לא משמע] שלא יכסכם כלל.

א. אין מגררין לא מנעל חדש ולא מנעל ישן⁽¹⁷⁸⁾.

ומשנינן: לא. שלא יכסכם מבחוץ, אלא מבפנים, ולגרר בצפורן מותר אפילו מבחוץ.

ב. ואסור למשוח מנעל בשמן⁽¹⁷⁹⁾ מפני

177. בספר שבת של מי מבאר, שההוא סבא לא הקשה קושיא מהברייתא של רבי חייא על רבי ינאי ורבי אבהו, מפני שהברייתא דלעיל שאומרת שמגררים מנעל בגב סכין — מסייעת להם.

הוא בטיט לח בלבד. ועין עוד בהערה 178.

178. לדעת הכל בו, אין איסור לגרוו אלא בטיט יבש אבל בטיט לח מותר.

174. כך כתב רש"י. ובפרק חבית [קמ"ז א] אמר רב הונא: המנער טליתו בשבת — חייב חטאת. ומפרש רש"י, שמנער אותה מהעפר, והוא חייב חטאת מפני שזהו ליבונה, דברי רש"י שם סותרים את דבריו כאן והעיר על כך רע"א בגליון הש"ס.

וכתב הבית יוסף [ש"ב ד"ה וכתוב בכל בו] שלדעת רבינו פרץ כל מה שהתירו בבגד הוא רק בטיט לח אבל ביבש אסור משום טוחן, ולפי זה מה שאסרו במנעל הוא בטיט לח.

175. הרא"ש [סי' י"ד] והטור [סי' ש"ב] כתבו שמותר לגרוו את הבגד אף בסכין.

והביאור הלכה [ש"ב ס"ח ד"ה אין מגרדין] כתב, שאף שרבינו פרץ חולק על הכל בו, אפשר שרוב הפוסקים שלא נקטו כדעת רבינו פרץ סוברים כהכל בו, ואין לדחות את דבריו לגמרי מהלכה.

וכתב הגר"א בביאורו על השלחן ערוך, שהם מפרשים "מגררו בצפורן" וכל שכן בגב סכין. וכן הוסיף הגר"א בהגהותיו על הגמרא. הבית יוסף הסתפק אם מותר לגרוו בגד בחודה של סכין. ועיין מגן אברהם [ש"ב ס"ק י"ד].

179. לדעת הרמב"ם אין איסור אלא במנעל חדש. [פכ"ג מהלכות שבת ה"י] וכן פסק הרמ"א [שכ"ז ס"ד].

176. תוספות בחולין [ר' א' ד"ה אשכחיה] אומרים, שיש מפרשים שכל מקום שכתוב "ההוא סבא" הכונה היא לאליהו הנביא, תוספות הקשו על דיעה זו.

ועיין משנה ברורה ס"י שכ"ז ס"ק י"ב.

ותו מקשינן: אפילו כשמתכוין רק לצחצחו — מי איכא מאן דשרי, הא ודאי שאסור מדרבנן לצחצח משום שזה דומה לעיבוד!

אלא, אי איתמר הכי איתמר:

אמר רב חסדא: במתכוין לעבד או לצחצח לא התירו חכמים כלל, וכשאינו מתכוין, לא שנו אלא שנותן שמן על רגלו בשיעור שיכול השמן הזה לצחצחו, אבל ליתן על רגלו שמן בשיעור שיכול לעבדו — אסור⁽¹⁸¹⁾.

תנו רבנן: לא יצא אדם שגופו קטן במנעל שהוא גדול לו, כי הוא נופל מרגלו, ויש לחוש שיעבינו ארבע אמות ברשות הרבים.

אבל יוצא הוא בחלוק גדול שאינו נופל ממנו.

שהעור מתרכך וזה עיבוד⁽¹⁸⁰⁾, ולכן לא יסוך אדם את רגלו שמן והוא בתוך המנעל או בתוך הסנדל.

אבל, סך הוא את רגלו בשמן, ולאחר מכן מניח אותה בתוך המנעל או בתוך הסנדל, ואינו חושש לאיסור מעבד.

וכמו כן סך אדם את כל גופו בשמן, ואחר כך מתעגל [מתגלגל] על גבי קטבליא [משטח של עור], ואינו חושש משום מלאכת מעבד.

אמר רב חסדא: לא שנו שמותר לסוך רגלו בשמן ולאחר מכן ליתנו במנעל, או לסוך גופו בשמן ולהתגלגל על גבי קטבליא אלא כשמתכוין לצחצחו, אבל אם מתכוין לעבדו — אסור.

ומקשינן: מתכוין לעבדו — פשיטא שאסור!

הרי"ף ז"ל, ובלשון הזה כתב עליו, מה לו ולמחלוקת, דבסך את גופו כשיעור לעבד את קרטבלא ומתעגל עליה, הלוא בידים הוא מעבד, מה לי מעבד בידו ומה לי מעבד בגופו, ואין זה כדבר שאין מתכוין, אבל כעושה הוא בידים, אבל שיעור לצחצחו אינו נראה אלא כמצחצח את גופו.

הערוך השלחן [שכ"ז ס"ד] מסביר שכאשר יש שיעור כדי לעבד העור הוי "פסיק רישא" ולכן אסור.

אמנם מלשון הראב"ד משמע שלא מטעם "פסיק רישא" נאסר הדבר, אלא משום שהוא כמתכוין.

ונראה, שכוונת הראב"ד היא, שאדם שעושה פעולה ואינו מתכוין למלאכה, אבל הוא עושה את הפעולה בצורה כזו שהיא מעידה על כך שהוא מתכוין למלאכה, הרי זה כמתכוין אף

180. כתב הרמב"ם: המרוכך עור בשמן כדרך שהעבדנים עושים, הרי זה מעבד וחייב. [פכ"ג מהלכות שבת ה"י].

לא נתפרש בדברי הרמב"ם, האם יש איסור מדאורייתא למשוח מנעל בשמן כדי לעבדו. והחיי אדם [כלל ל"ב ס"ה] כתב שיש בזה איסור דאורייתא.

ומדברי המשנה ברורה [שכ"ז ס"ק י"ב] משמע שאין זה ברור לו.

181. הרי"ף הביא את דברי רב חסדא להלכה. בעל המאור חולק עליו וכותב, שרב חסדא סובר שדבר שאינו מתכוין — אסור, אבל ההלכה היא שדבר שאינו מתכוין — מותר, ולכן אפילו אם יש בשמן בשיעור כדי לעבד העור מותר, שהרי הוא לא מתכוין לכך. וזה לשון הר"ן: "והראב"ד ז"ל קיים דברי

ולא תצא אשה במנעל מרופט [קרוע מלמעלה], שמא תשלפנו כשילעגו לה, ותעבינו בידה ברשות הרבים.

וכן לא תחלוין בו לכתחילה ליבם, לפי שאינו נעל מעולה.

ואם חלצה — חליצתה כשרה⁽¹⁸²⁾.

ואין יוצאין במנעל חדש.

ומבארת הברייתא: באיזה מנעל חדש אמרו שלא יוצאין — במנעל של אשה שהיא מקפידה שלא ללכת במנעל שאיננו מתאים לרגלה ועלולה להורידו.

תני בר קפרא: לא שנו שלא תצא אשה במנעל חדש, אלא כשלא יצאה בו שעה אחת מבעוד יום, אבל אם יצאה בו מערב שבת — מותר לפי שכבר היא יודעת שהמנעל מתאים לה.

הגמרא מביאה שתי ברייתות סותרות בדיון מנעל בשבת, ומתרצת אותן.

תני חדא: שומטין בשבת מנעל מעל גבי אימום⁽¹⁸³⁾ [דפוס שעליו עושים את הנעל],

ואין לחוש לטלטול מוקצה.

ותניא אידך: אין שומטין משום מוקצה.

לא קשיא.

הא, הברייתא שאסרה, בשיטת רבי אליעזר היא, שלדעתו לא נגמרה מלאכת המנעל לפני ששומטים אותו⁽¹⁸⁴⁾, והוא מוקצה כי אין עליו שם כלי.

הא, הברייתא שהתירה, בשיטת רבנן היא, שלדעתם נגמרה מלאכת המנעל בעודו על הדפוס, ויש עליו שם כלי.

דתנן: מנעל שעל גבי אימום, רבי אליעזר מטחר את המנעל לפי שלא נגמרה מלאכתו, וחכמים מטמאים. [כלים פכ"ו מ"ד].

הגמרא תרצה, שלפי חכמים המנעל הוא כלי שמלאכתו להיתר⁽¹⁸⁵⁾, ולפי רבי אליעזר המנעל אינו כלי. אמנם צריכים אנו לדון גם על טלטול האימום, שהרי כששומטים את המנעל מטלטלים גם אותו, והוא כלי שמלאכתו לאיסור, ואף שמותר לטלטלו לצורך גופו, בשמיטת המנעל אין שימוש בגופו.

184. התוספות רי"ד מפרש, שרבי אליעזר מודה שאם המנעל התייבש יפה. נגמרה מלאכתו והוא כלי גם כשעומד על האימום, והמחלוקת היא בזמן שהמנעל לח, לדעת רבנן הוא ראוי לנעילה ונגמרה מלאכתו ולדעת רבי אליעזר לא נגמרה מלאכתו.

ועיין משנה אחרונה [כלים פכ"ו מ"ד] שפירש באופן דומה.

185. הביאור הלכה [ש"ח סי"ד ד"ה מנעל חדש] אומר, שלפי המבואר לעיל בגמרא,

שבאמת הוא לא מתכוין. ולכן הסך שמן בשיעור עיבוד העור, ובשביל לסוך אין צורך בשיעור זה, מעשיו מעידים שמתכוין לעבד, ואף שבאמת אינו מתכוין לכך — אסור, אבל הסך בשיעור ציחצוח אינו נראה אלא כמצחצח את גופו.

182. תוספות [ד"ה במנעל] אומרים, שאם המנעל מרופט מאד, ואינו חופה את רוב רגלו של היבם — אין החליצה כשרה. יש גורסים אימום במם סופית ולא בס'.

183. יש גורסים אימום במם סופית ולא בסמך.

לצורך מקומו — אסור, שפיר אסור לטלטל את האימוס לצורך מקומו.

אלא לרבא, דאמר: בין לצורך גופו בין לצורך מקומו — מותר, מאי איריא רפוי, אפילו לא רפוי נמי מותר!

ומשינין: באמת לדעת אביי, רבי יהודה מפרש את רבנן הסבורים שהמנעל עצמו אינו מוקצה, והצורך שיהיה המנעל רפוי הוא משום טלטול האימוס, אבל לדעת רבא, הצורך שיהיה המנעל רפוי הוא משום המנעל עצמו, וההיא דרבי יהודה — משום דרבי אליעזר הוא, ומפרש רבי יהודה שרבי אליעזר מודה במנעל רפוי שנגמרה מלאכתו ונחשב כאילו הורידוהו מהאימוס. אבל לפי חכמים המנעל הוא כלי גם כשאינו רפוי ומותר לשומטו, ואין לחוש לטלטול האימוס, מפני שמותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו.

ומסייענין לרבא: דתניא: רבי יהודה אומר משום רבי אליעזר: אם היה רפוי — מותר.

ומקשינן: הניחא לרבא דאמר: דבר שמלאכתו לאיסור בין לצורך גופו בין לצורך מקומו — מותר לטלטלו, שפיר מטלטלים את האימוס, כי נחשב הדבר כטלטול לצורך מקומו, כי ההמנעות מטלטולו מעכבת את ההשתמשות במנעל.

אלא לאביי, דאמר: רק לצורך גופו — מותר, אבל לצורך מקומו — אסור, מאי איכא למימר?

ומשינין: הכא במאי עסקינן — באימוס רפוי, שכאשר שומטים את המנעל ממנו אין צורך לטלטל אותו.

ומסייענין לאביי מברייא: דתניא: רבי יהודה אומר: אם היה האימוס רפוי — מותר.

ומדייקנין: טעמא דמותר — משום דהאימוס רפוי, הא לא רפוי לא, משום טלטול האימוס שהוא כלי שמלאכתו לאיסור.

והשתא מקשינן: הניחא לאביי, דאמר: דבר שמלאכתו לאיסור, לצורך גופו — מותר,

הדרן עלך תולין

של אשה — אסור לטלטל אותו אלא לצורך גופו, כי הוא כלי שמלאכתו לאיסור.

שאסור לאשה לצאת במנעל חדש שלא נסתה ללכת בו, אפשר שאם המנעל שעל האימוס הוא

פרק נוטל

קמא-ב מתניתין:

וכפי שיבואר בגמרא.

ומטלטלין כלכלה שיש בה תרומה טמאה, שהיא מוקצה לפי שאינה ראויה לאכילה, (2) עם התרומה הטהורה, (3) ועם [או עם פירות] החולין הנמצאים באותה הכלכלה.

ג. רבי יחודה אומר: אף (4) מעלין את המדומע באחד ומאה.

א. נוטל אדם את בנו, והאבן בידו של הבן, ולא נחשב האדם כמטלטל את האבן שהיא מוקצה (1). והמשנה מדברת בחצר, או בכל מקום שאין בו איסור הוצאה.

ב. ונוטל אדם כלכלה [סל] והאבן בתוכה,

ומהא [שהאוסר פירותיו הרי הם מוקצה. ועיין בהערה הבאה מה שהבאנו בשם האור גדול.

4. האחרונים התקשו, מה ענין דברי רבי יהודה האומר שאין בהרמת התרומה המדומעת משום איסור תיקון לדברי תנא קמא באיסור מוקצה?! ובמיוחד קשה לשון "אף", שמשמע ממנו שרבי יהודה מתייחס לדברי תנא קמא. [ועיין בדקדוקי סופרים שבש"ס שבכתב יד לא היה כתוב "אף"].

השפת אמת מתרץ, שדברי רבי יהודה נאמרו אף בתרומה טמאה שנדמעה, והוא מחדש שאין אומרים שאסור להרים אותה מפני שלאחר ההרמה הוא מטלטל תרומה טמאה שהיא מוקצה.

והאור גדול מתרץ על פי שיטת הרשב"א והר"ן האומרים שתרומה טהורה אינה מוקצה מפני שהיא עומדת לינתן לכהן, ולפי דעתם המדומע הוא מוקצה לפי תנא קמא שהרי הוא אסור לבעליו, ואין כולו מיועד לכהן, ורבי יהודה שמע מתנא קמא שמותר לטלטל תרומה טהורה עם טמאה רק כשהן נפרדות ולא כשהן מעורבות כי אסור לתקן את הדימוע ועל כן כולו מוקצה. ואמר להם רבי יהודה, שמותר לתקן את המדומע ואין הוא מוקצה. ועיין שם שהאריך לתרץ לפי שיטת התוספות הסוברים שכל איסור שמותר לאחרים אינו מוקצה אף לבעליו.

1. לפי הפשט הפשוט במשנה, טלטול זה אינו מוגדר כטלטול מוקצה, אמנם מסקנת הגמרא היא שטלטול זה נחשב כטלטול מוקצה, והתירוהו חכמים מהטעם שיתבאר בגמרא.

2. לדעת רש"י [שבת קכו ב ד"ה מפנין תרומה וביצה כ"ז ב ד"ה חלה] מותר לתת תרומה טמאה לכלבו של כהן בחול, ואף על פי כן תרומה טמאה היא מוקצה, מפני שבשבת אסור לתת אותה לכלב מפני שאין שורפים קדשים בשבת ויום טוב, והתורה החשיבה את הביעור של תרומה, אף שאינו מלאכה, כאילו היה מלאכה. ולדעת התוספות [ביצה כז ב ד"ה ועל] תרומה טמאה מצותה בשריפה דוקא, ומשום כך אין לתתה לכלב. ועל כן היא מוקצה.

3. הגמרא בפרק מפנין [קכז ב] אומרת, שתרומה אינה מוקצה אף כשהיא ביד ישראל מפני שהיא ראויה לכהן, ועיין שם בתוספות ד"ה כיון. ומכאן למדו התוספות [לעיל מו ב ד"ה מין שאדם אשר אסר את פירותיו על עצמו בקונם, אין הפירות נעשים למוקצה, שהרי הם מותרים לאחרים.

והרשב"א [קכז ב ד"ה דמאין] מביא מפרשים האומרים שהתרומה אינה מוקצה כשהיא ביד ישראל מפני שהיא עומדת לינתן לכהן. ולפי זה אדם האוסר פירותיו על עצמו הרי הם מוקצה. וכן היא דעת הר"ן [כא א מדפי הרי"ף ד"ה

לדעת חכמים, אסור להעלות את התרומה בשבת כשם שאסור לתקן את הטבל להפריש ממנו תרומה בשבת, כי זה דומה למתקן.⁽⁸⁾ ולדעת רבי יהודה מותר להעלות את התרומה, מהטעם שיתבאר בגמרא.

גמרא:

אמר רבא שתי הלכות:

א. הוציא תינוק חי, וכיס תלוי בצוארו, חייב על מלאכת הוצאה משום הוצאת הכיס, ואין אומרים שהתינוק הוא זה שהוציא את הכיס ולא האדם הנושא את התינוק. אך על

"מדומע" הוא תערובת של תרומה בחולין. ומדין תורה, התרומה מתבטלת ברוב חולין ככל האיסורים, והיא מותרת לזרים, אלא שחכמים החמירו בדינה, ואמרו שלא תהיה התרומה בטלה אלא אם היחס שבתערובת בין התרומה לחולין, אחד תרומה כנגד מאה חולין.⁽⁵⁾ וכיון שהתרומה איננה רק איסור לזרים אלא היא גם ממון כהן, לכן חייבים להוציא מהתערובת כשיעור התרומה שנפלה,⁽⁶⁾ ולנהוג בו כתרומה, אף כשהתרומה התבטלה במאה. וכל זמן שלא העלו את התרומה מהחולין, אסור לאכול מהתערובת.⁽⁷⁾

התערובת בכך. והתוספות [שם ד"ה תעלה] סוברים, שאף על פי שבאמת סיבת התקנה היא משום גזל השבט, כמבואר בירושלמי, בכל זאת, התקנה היא שלא יהיה לתערובת היתר עד שירימו ממנה את התרומה, ואין לה היתר על ידי נתינת דמי התרומה.

8. אין במשנה מחלוקת מפורשת בין רבנן ורבי יהודה. ובגמרא מובא תנא החולק על רבי יהודה וסובר שמותר לתקן את המדומע על ידי שיתן את עיניו בצד זה ויאכל מהצד השני. והרמב"ם בפירוש המשנה כתב שאין הלכה כרבי יהודה.

והשאגת אריה [סוף סימן נ"ו] למד מדבריו שרבי יהודה הוא יחיד ורבים חולקים עליו. ומשמע מדבריו שם שאין ברור לו שנחלקו רבנן על רבי יהודה כמו שמשמע מדברי הרמב"ם, ואפשר שלא כל הראשונים סוברים כהרמב"ם בזה. ועיין בהערה 147 בפרק תולין מה שהבאנו בשם הגר"א. וכתב החזון איש [דמאי סימן ט"ו ס"ק ה'] שלפי רבנן צריך הפרשה ממשית כדי להתיר את המדומע, ומכיון שכך יש בדבר איסור שבות.

5. חז"ל דרשו בספרי [פרשת קרח סימן ס"ח] מהפסוק האמור בתרומת מעשר "מכל חלבו את מקדשו ממנו", שאם נפלה תרומת מעשר, שהיא אחת מתוך מאה, לתוך הפירות, היא "מקדשת" אותם ואוסרת אותם. מכאן שתרומה אוסרת כשיש כנגדה תשעים ותשעה חולין, והיא בטלה רק כשיש מאה חולין נגדה.

התוספות [ב"מ נג ב ד"ה ועולה] כתבו שזו אסמכתא, ומדאורייתא התרומה בטלה ברוב, ככל האיסורים. ובגליון הש"ס שם ציין לרש"י במנחות, שמשמע ממנו כי זה שתרומה בטלה דוקא במאה הוא מדאורייתא. והאור שמח [פט"ו ממאכלות אסורות הט"ז] כתב שלדעת הרמב"ן תרומה בטלה במאה מדאורייתא.

6. כתב הרמב"ם [פ"ג מהלכות תרומות ה"א] "כל תרומה שאין הכהנים מקפידין עליה כגון תרומת הכליסין והחרובין ושעורים של אדום אינו צריך להגביה". וכתב הכסף משנה שמקורו של הרמב"ם מהירושלמי. ועיין בהערה הבאה.

7. רש"י במסכת בכורות [כב ב ד"ה תעלה] כתב, שאפשר לתת לכהן דמי תרומה ולהתיר את

הוצאת התינוק עצמו הוא אינו חייב, מהטעם שיבואר.

ב. הוציא תינוק מת, וכיס תלוי לו בצוארו, פטור לגמרי.

ומשנין: רבא, כרבי נתן פבירא ליה, דאמר המוציא בהמה חיה ועוף לרשות הרבים, אם היו שחוטין – חייב, אבל אם היו חייין – פטור, כי "חי נושא את עצמו"⁽¹⁰⁾ ומקיל את המשא⁽¹¹⁾.

ומקשינן: וליבטל כים לגבי תינוק, מפני שהכיס טפל לו, ופטור המוציא את הכיס כיון שהוא פטור על הוצאת התינוק!

מי לא תנן: המוציא את החי מרשות היחיד לרשות הרבים במטה, פטור אף על המטה,

והגמרא דנה בדבריו: זה שאמר רבא תינוק חי וכיס תלוי לו בצוארו, חייב משום כים, יש לשאול:

ולחייב נמי⁽⁹⁾ משום הוצאת התינוק?

"חי נושא את עצמו" נאמרה במפורש על ידי רבי נתן, תולה הגמרא את הדבר ברבי נתן. ועיין בהערה 22.

11. כך פירש רש"י. [לעיל צג ב ד"ה את החי]. והקשו התוספות [לעיל צד א ד"ה שהחין מה בכך שהוא מיקל, והלוא חייבים אף על הוצאת משא קל! ואין לומר שהפטור הוא משום שהנישא משתתף בעשיית המלאכה, וזה דומה לשנים שעשו מלאכה שהם פטורים, שהרי הנישא אינו יכול לעשות את המלאכה והנושא יכול לעשותה, ולפיכך אין הנישא אלא מסייע שאין בו ממש! ואומרים התוספות בשם ר"י שטעם הפטור הוא משום שלא מצאנו במשכן שהיו נושאים בעלי חיים.

והקשה על זה הרא"ש בתוספתו [לעיל צד א] מה בכך שלא מצאנו במשכן הוצאת בעלי חיים, והלוא די בכך שהיה הוצאת דבר אחד, ויש לנו ללמוד מכך על הוצאת דברים אחרים! ואומר הרא"ש, שטעם הפטור הוא משום שהנישא מסייע לנושא, ואין זה דומה לכל מסייע, שבכל מסייע יש אפשרות שיפסיק לסייע ותעשה המלאכה על ידי העושה בלבד, אבל בנושא חי לעולם הנישא יסייע לנושא.

9. מפרש הריטב"א: מדברי רבא משמע שעל הוצאת תינוק בלי כים – פטור, והמקשן מקשה: מדוע לא יהיה חיוב אף על הוצאת תינוק בלי כים. אבל אין כוונת המקשה להקשות שיש לחייב חטאת נוספת על הוצאת התינוק. ועיין שם פירוש אחר.

10. בפרק המצניע [לעיל צד א] אמר רבא, שחכמים, החולקים על רבי נתן, מודים לו במוציא אדם שהוא פטור משום שהחי נושא את עצמו, ונחלקו עליו רק במוציא בעלי חיים, מפני שדרכם להכביד על נושאם ולהשמט ממנו.

והקשו התוספות [שם ד"ה אבל] שלפי זה אין צריך לומר שרבא פוטר על הוצאת תינוק חי סובר כרבי נתן. שהרי מודים חכמים לרבי נתן בהוצאת אדם. ותירצו, שתינוק דומה לבהמה, כי אף הוא מכביד על נושאו, ונחלקו בו רבי נתן ורבנן.

אמנם הרמב"ם [פ"ח מהלכות שבת הט"ז] פסק כרבנן המחייבים על הוצאת בהמה, ובכל זאת פסק כרבא שהמוציא תינוק פטור על התינוק. ואומר השער המלך [פכ"א מהלכות שבת ה"ט] שהרמב"ם פירש כהריטב"א, שגם רבנן מודים לרבי נתן במוציא תינוק שהוא פטור לפי דברי רבא בפרק המצניע, אלא כיון שסברת

לפי שהמטה טפילה לו.

בטל לתינוק (14).

ומשנין: מטה לגבי חי, מבטלי ליה, (12) היא טפלה לו מפני שהיא משמשת להוצאתו. אבל כים לגבי תינוק, לא מבטלי ליה. שהרי אין הכיס מסייע להוצאה (13).

ודנה הגמרא: וליחייב משום הוצאת התינוק עצמו?

ומשנין: רבא — כרבי שמעון פבירא ליה, דאמר כל מלאכה שאינה צריכה לגופה, כגון הוצאת מת, פטור עליה, לפי שמטרת המלאכה היא רק לסלק את הדבר שאינו רוצה בו, (15) ואין זו מלאכת מחשבת, והוצאת מת על מנת לקוברו נחשבת אף היא למלאכה שאינה צריכה לגופה, על אף שההוצאה היא לכבוד המת, כדאיתא בפרק המצניע (16) [לעיל צד ב].

וממשיכה הגמרא לדון בדין השני שאמר רבא: תינוק מת וכים תלוי לו בצוארו, פטור.

ומקשה הגמרא על עיקר דבריו של רבא:

למרות שגם כים התלוי בצואר תינוק מת אינו משמש להוצאה, אין חייבים על הוצאתו, משום שלבו של המוציא מר על מיתת התינוק, ואין הכיס חשוב לו, ובדעתו לקבור את התינוק עם הכיס, ועל כן הכיס

שהרי המוציא לא צריך את הוצאת הכיס. [ועיין חזון איש סימן מ"ז ס"ק ג]. והתוספות ר"ד חולק על תירוץ זה, ולדעתו אין להתייחס למלאכה כמלאכה שאינה צריכה לגופה לפי צרכו של עושה המלאכה, אלא כל פעולה שבני אדם צריכים אותה בדרך כלל, הרי היא מלאכה הצריכה לגופה.

12. בספרים שלנו הגירסא היא "מבטלי ליה", ולגבי כים הגירסא היא "לא מבטלי ליה" משמע מגירסא זו שהדבר תלוי בדעת האדם ולא במציאות עצמה. ורש"י גורס "מבטל לה", והריטב"א גורס "מבטיל". לפי גירסאות אלו ההבדל בין מטה לכיס הוא הבדל מציאותי. ועיין בהערה הבאה.

עוד פירשו התוספות, שטעם הפטור הוא שאין זו דרך הוצאה להוציא כים כשהוא בידו של תינוק מת. [לפי הגהת הב"ח, ועיין מהרש"א, ועיין תוספות רא"ש].

13. כך משמע מרש"י, וכך מפרש הריטב"א. והריטב"א מביא פירוש בשם רבינו ישעיה שהכיס הוא דבר חשוב, ולכן הוא לא טפל לתינוק, והמטה איננה חשובה ככיס ועל כן היא בטלה. והקשה עליו הריטב"א, שלא כל כים חשוב מכל מטה.

15. כך מפרש רש"י. [לעיל צג ב ד"ה ורבי שמעון]. והתוספות [לעיל צד א ד"ה ורבי] מפרשים שמלאכה שאינה צריכה לגופה היא מלאכה שלא נעשית לאותו צורך שנעשתה המלאכה בשבילו במלאכת המשכן.

ועוד הקשה הריטב"א, מהגמרא לקמן שמקשה על רבא מהמשנה האומרת שמותר ליטול תינוק עם אבן, ולמה לא נתרץ שהכיס חשוב מאבן!

16. במשנה בפרק המצניע [לעיל צג ב] פוטר רבי שמעון על הוצאת מת לרשות הרבים. עיקר דברי רבי שמעון נאמרו במוציא מת כדי לסלק את הטומאה. ובגמרא שם [צד א] חידשו רבי

14. כך פירש רש"י. והתוספות פירשו פירוש נוסף, שטעם הפטור על הכיס הוא מטעם הפטור על התינוק, שזו מלאכה שאינה צריכה לגופה

הרי תנן במשנתנו: **נוטל אדם את בנו** בחצר **והאבן בידו**. הרי שטלטול המוקצה מתייחס לבן ולא לאביו, ולא כרבא האומר שמייחסים את הוצאת הכיס למוציא התינוק!

אמרי דבי רבי ינאי: אין היתר טלטול התינוק עם האבן במשנתנו משום שאין בזה איסור מוקצה כלל, אלא משנתנו עוסקת ב**תינוק שיש לו גיעגועין על אביו**, ויש סכנה שיחלה אם לא יקחנו על ידיו יחד עם האבן שמחזיק בה. (17) ואף שאין כאן סכנת נפשות, בכל זאת התירו חכמים איסור מוקצה משום סכנת חולי. (18).

יוחנן וריש לקיש שפוטר היה רבי שמעון אף במוציא את המת לקבורו, ואף שעיקר כוונתו לכבוד המת ולא לסלק את הטומאה. מדברי רבא בסוגיתנו משמע שאף שהוא פוטר במוציא את התינוק לקבורו, ולכן הזכיר רש"י כאן את דברי רבי יוחנן וריש לקיש בפרק המצניע.

ופירשו הרמב"ן והריטב"א בפרק המצניע, שאף על פי שיש צורך המת בהוצאתו לקבורה, מכל מקום, כיון שהנאת המוציא אינה אלא במניעת הטומאה, הרי זו מלאכה שאינה צריכה לגופה.

17. כתב הרמ"א [סימן שכ"ח סי"ז]: מותר לומר לאינו יהודי לעשות תבשיל לקטן שאין לו מה לאכול דסתם צרכי קטן כחולה שאין בו סכנה דמי. וכתב הגר"א שם שמקור דין זה מכאן, שמתירים איסור שבות בשביל צרכי הקטן.

18. כך פירש רש"י. ועיין בתוספות רי"ד. והרמב"ם [פכ"ה מהלכות שבת הט"ז] כתב "נוטל אדם את בנו שיש לו גיעגועין עליו והאבן

ופרכינן: **אי הכי**, (19) **מאי איריא** [מדוע קמב-א מדובר כאן דוקא] כשיש **אבן** ביד התינוק? הרי **אפילו** כשיש **דינר** בידו, **נמי** יש להתיר משום סכנת חולי!

אלמה [ולמה] **אמר רבא:** **לא** שנו שמותר לטלטל את התינוק עם מה שבידו, **אלא אבן**. אבל אם היה בידי התינוק **דינר**, **אסור!**

ומשנינן: **באבן** התירו, משום **דאי נפלה לה** מיד התינוק, **לא אתי אבוח לאיתויי** [לא יבוא אביו להרימה]. אבל **בדינר** לא התירו, משום **דאי נפיל, אתי אבוח לאתויי**. וטלטול בידיים חמור מטלטול באמצעות דבר המותר, וכשחששו חכמים לטלטול בידיים, החמירו

בידו". והקפן אורה דקדק מלשונו שהדבר מותר ללא סכנת חולי, אלא כל שיש צורך בטלטול התינוק, מותר לטלטלו עם האבן, כמו שמותר לטלטל היתר עם איסור כשצריך להיתר ואי אפשר לנער את האיסור כמבואר בגמרא לקמן.

והגרע"א הקשה שיש סתירה בדברי התוספות, שמהתוספות לקמן [ד"ה ונשינהו] משמע שהיתר טלטול התינוק עם האבן הוא אותו היתר שיש בטלטול הכלכלה עם האבן כשאי אפשר לנער את האבן, ומדברי התוספות בסוגיתנו [ד"ה אי הכי] משמע שהתירו איסור מוקצה משום חולי כדברי רש"י.

ויש לעיין, לדעת רש"י מדוע באמת אין להתיר את טלטול התינוק עם האבן כמו שמתירים את טלטול הכלכלה עם האבן? ואומר החזון איש [סימן מ"ז ס"ק ב] כיון שיש לאב צורך שיחזיק התינוק את האבן כי הוא משתעשע בה, נחשב הדבר כטלטול לצורך הדבר המותר והאסור.

19. מהלשון "אי הכי" משמע שלולא דברי רבא היה מובן ההבדל בין אבן לדינר.